

BİR DİL VE ÜSLUP BİLEŞENİ OLARAK CAHİT SITKI'NIN ŞİİRLERİNDE SORU*

Fevzi KARADEMİR**

ÖZET

Bu çalışmada, bir dil ve üslup bileşeni olarak, soruların Cahit Sıtkı'nın şiirlerindeki yeri incelenmiştir. Bu amaçla şiirlerdeki soru sağlayıcıların kullanım sıklığı ve işlevleri tespit edilmiş, bağlamları esas alınarak, bütün sorular, sorucu-muhatap ilişkisi, derin yapıdaki anlamsal çeşitlilik açısından değerlendirilmiştir.

Yapılan incelemede, Cahit Sıtkı'nın, şiirlerinde soruyu duygularının aktarımında, çok işlevli bir araç olarak sıklıkla kullandığı, soru kategorisinin, Cahit Sıtkı'nın dil ve üslubunun şekillenmesinde önemli rol oynadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cahit Sıtkı'nın şiirleri, şiir dili, soru.

INTERROGATIVES IN CAHİT SITKI'S POEMS AS A LANGUAGE AND STYLE COMPONENT

ABSTRACT

This study examines the place of interrogatives in Cahit Sıtkı's poems as a language and style component. For this purpose, frequency of occurrence and function of these interrogatives were determined and all questions were assessed in terms of interrogator-answerer relationship and deep structured semantic diversity.

Examinations showed that interrogatives are frequently used by Cahit Sıtkı as a multifunctional tool in transferring emotions and also interrogative category

*Bu çalışmanın bir bölümü, 07-09 Ekim 2010 tarihlerinde, Diyarbakır'da gerçekleştirilen "Doğumunun 100. Yılında Uluslararası Cahit Sıtkı Tarancı Sempozyum"unda "Cahit Sıtkı'nın Şiirlerinde Soru" başlığıyla sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr. Gaziantep Üniversitesi Türk Dili Eğitimi ABD, fkarademir@gantep.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

plays an important role in shaping the language and style of Cahit Sıtkı.

Key Words: Cahit Sıtkı's Poems, poetic language, Interrogative.

1. Giriş

Dil, duygu ve düşüncelerin aktarım sistemi; üslup, konuşan/yazanın o sistemi özgün kullanımınıdır. Soru, hem doğal bir aktarım aracı olan dilin hem de onun öznel/özgün kullanım biçimi olan üslubun önemli bir bileşenidir. Zira günlük bildirişimin önemli vasıtaları olan sorular, üslupların biçimlenip farklılaşmasında da önemli görevler üstlenir. Kişiler, anlamadıklarını, anlamak iste(me)diklerini, hayret ve heyecanlarını, vurgulu isteklerini vb. sorularla dile getirirler. Sorular; kimi zaman cevap, kimi zaman tasdik, kimi zaman da sitem bildirir. Bazen bilmezlikten gelmenin aracı da olan sorular, ait oldukları kişilerin iç âlemine ayna tutar.

Bu çalışmada, öncelikle *Türk dilinde soru sağlayıcılar*, *Türk dilinde sorunun işlevselliği* ve *şiiir dilinde soru* konularına değinilmiş, daha sonra bir dil ve üslup bileşeni olarak soruların Cahit Sıtkı'nın şiirlerindeki yeri incelenmiştir. Bu amaçla şiirlerdeki¹ soru sağlayıcıların kullanım sıklığı ve işlevleri belirlenmiş, sorulu söz ve söz dizileri; sorucu muhatap ilişkisi, derin yapıdaki anlamsal çeşitlilik açısından değerlendirilmiştir.

1.1. Türk dilinde soru sağlayıcılar

Türk dilinde, soru anlamı; soru eki, soru sözcükleri “soru zamirleri, soru sıfatları, soru zarfları”, parçalar üstü birimler “tonlama, vurgu, ezgi” (bk. Dizdaroğlu, 1976: 295 vd.; Çetin, 2008: 7) ve dilin dizim dışı öğelerinden jest ve mimikler yoluyla sağlanır.

Türk dilinde soru eki *-mI/-mU*'dur². Başlıca soru anlamlı sözcükler ise genel itibarıyla *ne*³ ve **ka* türevli sözcüklerdir. Yardımcı

¹ Bu şiirlere Cahit Sıtkı'nın yabancı şairlerden yaptığı çeviriler dâhil edilmemiştir.

² Çeşitli Türk lehçelerinde *-bA*, *-bI*, *-bU*, *-bO*, *-pA*, *-pI*, *-pU*, *-pO*, *-mA* gibi çeşitlemelerine de rastlanan (bk. Çetin, 2008: 12 vd.) *-mI/-mU* biçim biriminin ek olarak mı, edat olarak mı adlandırılacağı konusunda, araştırmacılar/öğreticiler, görüş birliğine varmış değillerdir. *-mI/-mU*'nun edat sayılmasında önemli rol oynayan ayrı yazımı da dil bilgisi öğretiminde önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bizim kanaatimiz, *-mI/-mU*'nun edattan dönüşme bir ek sayılması ve kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılması yönündedir. Zaten Türk lehçelerinin önemli bir bölümünde (Özbek, Uygur, Karacay, Kumuk, Kırgız, Başkurt, Tatar, Nogay, Gagavuz) bu ek kendinden önceki

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

unsurlarıyla birlikte bir sözlükçe oluşturacak sayıda olan bu sözcüklerin Türk lehçelerinde kullanılanlarından bazıları şunlardır: *kim; kaç; kaçınıcı; kaçan, kaysı vakıt* “ne zaman”; *kayu tultagın, kalay, kalı, kaltı, kançap* “nasıl”; *kança, kançarı, kaydaar* “nereye”; *kantan, kaydan, kayerden* “nereden”; *kandıy* “nasıl”; *kanyu, kaysı* “hangi(si)”; *hani; harda* “nerde”; *haydag, haydi* “nasıl, hangi”; *nä* “ne, nasıl, hangi, niye”; *näända, nägüdä* “nerede”; *näändan,* “nereden”; *näçük, nice, nähili, nihäl, nätäg* “nasıl”, *nägü üçün, näkä, nik, nälök, na vacxdin, nöös* “ne için, neden, niye”; *nença* “kaç”; *nendey* “ne gibi” vb.⁴

Parçalar üstü birimlerle soru anlamının sağlanmasında, eksiltelen somut soru işaretleyicilerinin yerini vurgu ve tonlama almaktadır: *Memleketin?* (Memleketin neredir?), *Baban?* (Baban niye gelmedi, nerde kaldı...?), *Demek gidiyorsun?* (Beni bırakıp nasıl gidersin?) gibi.⁵

Günlük iletişimdeki soru sağlayıcılardan biri de beden/işaret dilidir. *Ne yapıyorsun?, Telefonda kiminle görüşüyorsun?, Ne haber?* gibi sorular, sözcükler kullanılmadan rahatlıkla jest ve mimiklerle sorulabilmektedir. Engelsiz insanların yer yer başvurdukları bu yöntem, işitme ve konuşma engelliler için daimi bir iletişim yoludur.

1.2. Türk dilinde sorunun işlevselliği

Dil çok yönlü bildirişim dizgesidir. Bildirişimin özünde soru vardır. Soru, konuşan/yazanın herhangi bir konudaki merakını gidermek üzere muhataba yönelttiği sözlü, yazılı veya beden diline dayalı ifadelerdir. Dolayısıyla sorunun kaynağı meraktır. Merak, soruyu; soru, bilgiyi doğurur. Başka bir deyişle soru, bilinmezleri açan

sözcüğe bitişik yazılmaktadır. Başlıca bir çalışmayı gerekli kılan bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Altun, 2009: 358 vd.; Yaman, 1995, 526: 1113-1120.

³ Çetin, istisnaların dışında, araştırmacıların, ne soru sözcüğünü Türkçe; ne...ne bağlacını ise Farsça kökenli olarak kabul ettiklerini belirtir (Çetin, 2007: 438 vd.).

⁴ Türk lehçelerinde kullanılan soru anlamlı diğer sözcükler ve soru anlamı oluşturmada yardımcı unsurlarla ilgili geniş bilgi için bk. Altun, 2009: 339 vd.

⁵ Önemli eğlence araçlarından ikisi olan bulmaca (Örnek: *Eski dilde su?* Cevap: ab, ma; *Bir göz rengi?* Cevap: ela...) ve bilmecelerde (Örnek: *Anası içer, danası şişer?* Cevap: gaz lambası; *Çıt eder, çiçek açar?* Cevap: kibrit.) de somut herhangi bir soru işaretleyicisi olmadan soru anlamının sağlandığı yaygın olarak görülür. Bu söz dizilerinin soru olarak algılanıp cevaplandırılması, geleneksel kabullerden kaynaklanır. Muhatap sözlü veya yazılı olarak karşılaştığı bu ifadelerin cevap gerektiren birer soru olduklarını sosyokültürel hayattan öğrenmiştir. Yazılı sorular olan bulmacalarda, eksik soru ögesini, çözümleyici kendi iç âleminde tamamlarken, daha çok hatip muhatap ilişkisinde sözel olarak vücut bulan bilmecelerde bu ögeyi sorucu, parçalar üstü birimler ve beden diliyle tamamlamaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

anahtardır. Bilinmezler onunla bilgiye dönüşür. Zihinler onun vasıtasıyla aydınlanır.

“Sormaz ki bilsin, sorsa bilirdi,

Bilmez ki sorsun, bilse sorardı.” sözü, sorunun öğrenmeye vasıtalık eden bu temel özelliğini bildirir. Soru, sadece öğrenme değil aynı zamanda öğretme amaçlı da sorulur. Soru-cevap yönteminin en temel öğretim yöntemlerinden sayılması onun bu işlevini gösterir. Öğrenmek ve öğretmek gibi iki temel görevine işaret ettiğimiz soru, Türk dilinde çok işlevli bir kategori olarak karşımıza çıkar. Dizdaroğlu, bu durumu, “*Soru cümlelerinin anlam özelliklerini sınırlama olanağı yoktur.*” (Dizdaroğlu, 1976: 305) sözleriyle belirtir. Araştırmacının, *kullanımı en yaygın, anlam yönü çok zengin anlatım türleri* olarak nitelediği sorulu söz ve söz dizilerinin, kimi zıt, kimi nüanslı başlıca şu işlevlerde kullanıldığı tespit edilmiştir:

Azarlama, başa kakma, kınama, kızma, korkutma, küçümseme, meydan okuma, öfkelenme, suçlama, yadırgama, yakınma, yalanlama, alay etme, reddetme, azımsama, önemsememe, umursamama, karşıdakini dışlama, küçük görme, gereksiz görme, yetersiz görme, olumsuzlama, pişman olma, hayıflanma, acıma, üzülme, çaresizlik gösterme, yeğleme, beğenme, sevme, yüceltme, övme, abartma, özendirme, özür dileme, pekiştirme, onaylatma, çözümlenme, açıklama, karşılaştırma, söze duygusallık/incelik katma, özlem duyma, hal hatır sorma, merak duyma, şüphelenme, şaşma, beklememe, inanmama, dedikoduyu doğrulatma, bilmezlikten gelme, ikileme kalma, olasılık bildirme, kesinlik bildirme, rica etme, öneride bulunma, seçenek sunma, buyurma, yargıyı genişletme, yargıyı sınırlama vb. (Örnek cümleler için bk. Ağakay, 1952: 683-684; Dizdaroğlu, 1976: 295 vd.; Tosuner, 1976: 456-458; Çetin, 2008: 10 vd., Balcı vd. 2005: 78-82; Korkmaz, 2007: 330, 443, 446).

Soru kategorisinin çok şekilliliği ve çok işlevliliği, konuyla ilgili tasniflere de yansımıştır. Konuya ışık tutması açısından tasniflerden bazıları aşağıda gösterilmiştir:

Ağakay’a göre, soru cümleleri, **Gerçek sorular**, **Soru şekilli anlatışlar** ve **Kapalı sorular** olmak üzere üçe ayrılır. *Bu üç sınıfın başlıca çeşitleri de şunlardır: a) Edatlı soru, Asıl soru, Karma soru, Seçmeli soru, Zincirleme soru; b) Tersine sorulu anlatış, Tersine sorulu genelleme, Hikâye sorusu, Şaşma sorusu, Dilek sorusu, Soru şekilli ulaç; c) Yarı kapalı soru, Asıl kapalı soru* (Ağakay, 1952: 683-684).

Tosuner, şu sınıflamayı yapar: **Soranın amacına göre:** Nesnel soru, Öznel soru; **Niteliklerine göre:** Bilimsel soru, Dinsel

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

soru, Tarih sorusu, Ahret sorusu, Savcı sorusu, Havadan sudan soru, Geçerli soru, Geçersiz soru; Kapsamına göre: Geniş soru, Dar soru; İçeriğine göre: Açık, mantıklı, anlamlı, haklı, değerli, önemli, sakıncalı olan ve olmayan sorular; Derinliğine göre: Güzel soru, Hoş soru, Aptalca soru, Çocukça soru, Can sıkıcı soru... (Tosuner, 1976: 456-458).

“Türkçede Soru” başlığıyla konuyu Doktora Tezi olarak işleyen Altun’un tasnifi ise şöyledir: **Yapı bakımından soru cümleleri:** 1. *Evet-hayır soruları (Soru Eki, Vurgu, Seçenekli Sorular)*, 2. *Kim, ne, *ka soruları*; **Anlam bakımından soru cümleleri:** 1. *Gerçek soru cümleleri*, 2. *Cevap beklenmeyen soru cümleleri (Pratik sorular, Vurgu soruları, Retorik sorular)* (Altun, 2009: 124 vd.).

Son olarak Büyük Türkçe Sözlük’te yer alan şu tasnife bakalım: *Tüm soru, Kısmılı soru, Çatallı soru, Katmerli soru, Dolaylı soru, Şartlı soru, Sebeplik soru, Artlanmalık soru⁶, Hikâye sorusu, Pekitmeli soru, Oylasumlu soru, Ayta sorusu* (<http://tdkterim.gov.tr/bts>).

Görüldüğü üzere, araştırmacılar, yer yer içerikle yapının iç içe geçtiği tasniflerle Türkçede soru kategorisini açıklamaya çalışmışlardır. Bu terim ve tasnif çeşitliliği,⁷ aynı zamanda Türkçede sorunun işlev çeşitliliğini, soru kategorisinin çok yönlülüğünü göstermekte, konuyla ilgili kapsamlı başka araştırmaların da yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

1.3. Şiir dilinde soru

Gerçek şiirler, sanatkar ruhların ritmik konuşmalarıdır. Bu konuşmaların, süzülükleri ruhlara özgünlüğü, devirden devire, kültürden kültüre farklılıklar arz etmesi, her alıcıda ayrı tatlar bırakması, onları tek bir tanıma sığdırmayı zorlaştırmıştır. Aksan, bu duruma; “*Gerçekçi bir gözle bakılınca Tolstoy’dan Valery’e, Hegel’den Mallarme’ye ve günümüz dilbilimcilerine kadar uzanan bu tanımlardan hiçbirinin eksiksiz ve yeterli olmadığı ortaya çıkar.*” sözleriyle dikkat çeker (Aksan, 1999: 7 vd.).

Ancak şiirin, tam bir tanımı olmasa da, onun ne olduğu/olması gerektiği konusunda önemli tespitler vardır. O tespitlerden biri, *şiir gibi* sözüdür. TDK’nın *çok güzel, çok hoş* anlamlarıyla deyim kategorisinde değerlendirdiği bu söz

⁶ Örnek: “*Saat dokuz oldu mu işe başlanır*” (<http://tdkterim.gov.tr/bts>).

⁷ Evrensel dil bilimi, Türk dil bilimi ve Türkoloji çalışmalarındaki soru tasnifleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Çetin, 2008: 6 vd.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

(<http://tdkterim.gov.tr/atasoz>), aslında şiirin diğer sözlerden farklılığına, estetik hüviyetine işaret etmektedir. *Zira şiir gibi konuşmak*; ritmik, akışkan, tatlı, anlamlı, duygulu ve renkli(imgeli) konuşmaktır. Böyle bir konuşma estetikdir. *Güzel*'in farklı bir alandaki yansımalarıdır.

İşte sorular, bu estetik hüviyetin teşekkülüne katkı sağlayan, çok yönlü unsurlardır. Zira, soruların muhatabı tahrir eden eksiltili yapıları; şiirin, çok anlamlılığa olanak sağlayan özlü tabiatıyla örtüşür. Sorular; şiire hem ritim, hem duygu değeri, hem de anlamsal çeşni kazandırmada işlevseldir. Baştan sona sorularla örülmüş birçok şiir örneğinin bulunması,⁸ sorunun, bütün kullanımlarıyla bir edebî sanat olarak algılanması ve şiir dilini oluşturan edebî sanatlardan ikisinin (istifham ve tecâhül-i ârif) temelde soru içerikli olması,⁹ bu işlevselliği göstermektedir. Yine edebî eğlence vasıtaları olan halk bilmecelerinin, özde geleneksel sorular olmakla birlikte büyük oranda birer minik şiir özelliği göstermesi de soruların şiirselliğini, şiirin dokusuna uygunluğunu ortaya koymaktadır.

2. Cahit Sıtkı'nın şiirlerinde soru

Yukarıda sorunun, şiirin dokusuna uygunluğunu belirtmiştik. Hiç şüphesiz soru, kendisi için;

Kundaksız uzatıldın iğneli beşiğine

Ve böylece Azrail

⁸ Sadece Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı *Türk Dili* dergisine göz atıldığında bile sorularla çevrelenmiş çok sayıda şiir örneğine rastlanır: *Soru* (Asaf, Özdemir, 217: 8), *Soru* (Karakuş, İdris, 602: 152), *Soru* (Taner, Mehmet, 273: 716-717), *Soru* (Berfe, Süreyya, 307: 343), *Duysal Soru* (A., H. V., 68: 450), *Taş Soru* (Dağlarca, Fazıl Hüsnü, 51: 155), *Sessiz Soru* (Halman, Talât Sait, 469: 32), *Sorularla Yol Almak* (Aydın, Mehmet, 315: 622). Bütün bir Türk şiiri incelendiğinde sorularla örülü şiirlerin büyük bir yekûn teşkil edeceği açıktır.

⁹ Edebî sanatların, gerek tanımlama gerekse örneklendirme konusunda en çok tartışma götürülenlerinden ikisi, "tecâhül-i ârif" ile "istifhâm"dır. Tartışmalar, özellikle "istifhâm"ın bir edebî sanat olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği, "istifhâm" ile "tecâhül-i ârif"ın aynı sanatlar olup olmadığı konularında yoğunlaşmaktadır. İki sanatı ayıran araştırmacıların örneklendirmelerde zorlandıkları, ayrı başlıklar altında verdikleri örneklerin çoğu zaman benzer olduğu gözlenmektedir. "*Pek çok kaynakta yaptığımız inceleme sonucu bu iki sanatı birbirinden ayırlamayacağımızı anladık. Çalışmamızı da buna göre düzenledik.*" (Çevirici Çağın, 2006: 348), "*Söz konusu iki sanat birbirine çok yakındır ve bazen her ikisi aynı anda bir arada bulunabilmektedir.*" (Tanç, 2006: 2) gibi sözler bu durumu ortaya koymaktadır. Çalışmamızın kapsamını aştığı için bu konuda daha fazla ayrıntıya girmeyeceğiz. Bizim kanaatimiz, "tecâhül-i ârif"ın, "istifhâm"ın nüanslı bir kullanımı olarak değerlendirilmesi yönündedir. Zira, istifham, sözün iç ve/veya dış yapısına estetik katkı sağlayan her tür sorudur. İster soru işaretleyicisi olsun ister olmasın, "tecâhül-i ârif" bu kapsamdadır. Konuyla ilgili geniş bilgi için ayrıca bk. Köksal, 1998: 83-97.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Istırabı muhladı küçücük benliğine.

Ecelin kucagında erirken çocukluğun,

Âleme sırdı senin varlığın ve yokluğun.

Hâlâ bilinmez nedir kalbindeki bunalan.

Lâmbanı yaktılarsa lâmbanı kendin söndür.

Söndürmekle oyalan, (Talihsiz, BŞ: 26) mısralarını dillendiren Cahit Sıtkı'nın tabiatıyla da örtüşen bir anlatım yoludur. Zira ıstırabın mihlandığı bir benlik, ecelin kucagında eriyen bir çocukluk, bunalan bir kalp sahibinin, türlü soru(n)larının olması kaçınılmazdır.

Bu bölümde, söz konusu sorular Cahit Sıtkı'nın *Bütün Şiirleri* taranarak tespit edilmiş, 1. *Soru Sağlayıcılar*, 2. *Sorular* başlıkları altında değerlendirilmiştir.

2.1. Soru sağlayıcılar

Yukarıda da belirtildiği üzere, Türk dilinde, başlıca soru sağlayıcılar; soru sözcükleri, soru eki, parçalar üstü birimler ve dilin dizim dışı öğelerinden jest ve mimiklerdir.

Cahit Sıtkı, şiirlerinde bu soru sağlayıcılardan *ne* (nasıl, neden, nerde, nerden, nereye, ne demek, ne diye, ne gün, ne hikmet, ne zaman, niçin, niye), *hangi*, *kim*, *ya*, *kaç*, *hani* gibi soru sözcükleri ile *-mI/-mU* soru ekini kullanmıştır. Ayrıca şairin, sayılan somut soru sağlayıcılar olmadan vurguyla söze soru anlamı kazandırdığı da tespit edilmiştir.

Kullanılan soru sağlayıcıların bir kısmında soru anlamı baskındır. Cahit Sıtkı'nın karakterini tanıyanlar, bu soruların, şairin cevabını aradığı gerçek sorular olduğunu sezinler. Özellikle, ölüm korkusunun, hayat algısını ciddi anlamda etkilediği bilinen şairin, dünyaya gelişini, hayattan lezzet alamayışını, geleceğe yönelik endişelerini sorguladığı sorular, bu türdendir. Bunların dışındakiler genel itibarıyla kurgusaldır. Bu sorularda, soru sağlayıcılar soru yoluyla sözün bağlamına, ileride genişçe ele alacağımız *pişmanlık*, *çaresizlik*, *serzeniş*, *pekiştirme* gibi türlü anlamların yüklenmesine neden veya yardımcı olmuştur.

Cevap gerektirmeyen bu sorular içerisinde, soru sağlayıcıların olumlu yargıları gramatikal olarak olumsuzladığı¹⁰ *Ümit*

¹⁰ *Bir sevgili sahibi olmak saadetini / Kim bilir benim kadar... ben et kemik yığımı* (Kar ve Ben II, BŞ: 31) gibi kimi örnekler hariç, tespit edilen örneklerin ekseriyetinde gramatikal olumsuzluk ile duyuşsal olumsuzluk kesişmekte,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

mi yeşerir gönüllerde (Dertleşme, BŞ: 209) türü örneklerin çokluğu dikkat çekicidir. Bu örnekler kadar olmasa da soru sağlayıcıların olumsuz olan yargıları gramatikal olarak olumlu kıldığı *Gün gelince biz değil miyiz ölen?* (Paydos, BŞ: 156), şeklindeki örnekler de önemli yer tutmaktadır.

Bunların dışında, kimi soru sözcüklerinin anlam değişmesi, kalıplaşma ve deyimleşme yoluyla önemli ölçüde soru anlamını yitirdiği, soru sağlayıcılardan -mI/-mU soru ekinin kimi bağlamlarda – *DIğInda*, *-DIğI zaman* biçim birimlerine eşdeğer işlevlerde veya pekiştirme göreviyle kullanıldığı görülmüştür.¹¹

Şimdi bu tespitleri örneklerle açalım.¹²

2.1.1. Soru sözcüklerinin kullanımı

a. Ne ve ne’li söz(cük)ler (nasıl, neden, nerde, nerden, nereye, ne demek, ne diye, ne gün, ne hikmet, ne zaman, niçin, niye vb.)

Cahit Sıtkı’nın, şiirlerinde en çok kullandığı soru sağlayıcılardır. Toplam **265** yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların **129**’unda bir soru düzeni söz konusudur. **129** örnekten, şairin bir sorgulamanın içinde olduğunu, bir cevap aradığını özellikle sezinlettiğini tespit ettiğimiz örnek sayısı **28**’dir:

Ne zaman kara yüzü göreceğim, ne zaman. (Batan Gemi, BŞ: 28), *Koynumda fakat neden, neden bu tatsız vücut?* (Ölümden Beter, BŞ: 37), *Ne gün kalkacak bu perde ölüm?* (Ölüm II, BŞ: 131), *Bu kanat çırpış neden?* (Hatıralar, BŞ: 134), *Ne yaptın tarlanı, nerede hasadın?* (Gençlik Böyledir İşte, BŞ: 135), *Yarını ne olacak dünyamızın* (Şaşkın Dünya, BŞ: 201).¹³

101 örnekte ise bir soru düzeni olmasına rağmen soru anlamı baskın değildir. Ne ve ne’li soru söz(cük)leri, soru anlamlarını az çok

olumsuzlanan yargıların duyusal olarak da olumsuzluk ifade ettiği gözlenmektedir. (Gramatikal olumsuzluk ile duyusal olumsuzluğun ayırımı konusu için bk. Börekçi, 2001, 44: 45-61.

¹¹ Türkçedeki soru sağlayıcıların işlev değiştirmeleri konusu için bk. Korkmaz, 2004: 330, 443, 446.

¹² Bir makalenin kapsamını aştığından, hem örneklerin sayısında hem de soru metinlerinde kısaltmaya gidilmiş, örneklerin bütünü için Asım Bezirci’nin 1997’de, Can Yayınları’na 13. baskısı yapılan *Cahit Sıtkı Tarancı, Otuz Beş Yaş, Bütün Şiirleri* adlı çalışması esas alınarak dip notta sayfa ve satır numaraları verilmiştir.

¹³ Bütün örnekler için bk. 28/13, 28/13, 28/16, 28/16, 33/1, 33/1, 37/11, 37/11, 37/14, 37/14, 47/2, 74/14, 74/14, 112/3, 112/3, 128/6, 128/6, 131/8, 131/9, 131/12, 135/3, 135/3, 150/17, 156/5, 164/5, 189/8, 189/9, 201/6.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

korumalarına rağmen içinde buldukları bağlam, cevap isteyen bir soru mahiyeti taşımamaktadır.

Bu tür soruların önemli bir bölümü kurgusaldır. Şair türlü duygularını soru kalıbında dolaylı olarak sunmuştur.

Şu örneğe bakalım:

Gündüz, ey sızlayan kalp, ağrıyan diş, / Ey yaşamaktaki tükenmez tasa, / Git sor niçin sana düşman kesilmiş, / Gecedен geceye uçan yarasa (Gündüz, BŞ: 122).

Hakikatte gündüzün, kendisiyle ilgili memnuniyetsizliği yarasaya sorması ve bir cevap alması mümkün değildir. Şair, gündüzle ilgili olumsuz algılarını bir gece kuşu olan yarasa üzerinden soru yoluyla vermektedir. Şairin, somut cevaplar verme durumunda olmayan varlıklara yönelik soruları, genel olarak bu türdendir. Bk. *Sorucu-muhatap ilişkisi açısından sorular* bölümü.

Bazı örneklerde, soru sözcükleri, ilerde genişçe ele alacağımız hayıflanma, pişmanlık gibi türlü duygulara vasıtalık eder:

Ah, nasıl inanmıştım ömrümün düğününe! (Gel Çadır Kur, BŞ: 29), *Nerden, nasıl bindim Yarab bu gemiye?* (Böyle İşte, BŞ: 100).

Bazılarında ise soru sözcüğü, temel cümlenin nesnesi konumundaki cümleciğin yüklemi veya yüklemnin tümleyenidir. Soru anlamı taşımakla birlikte ana yargıyı kuşatıp cevap gerektiren sorulara dönüştürücü bir işlev görmemektedir:

Baharda yaşamının bilmedim nedir tadı. (Yalnızlık, BŞ: 34), *Sorma niçin düştüğünü bu derde.* (Aşk, BŞ: 158).¹⁴

265 örneğin **136**'sında, ne ve ne'li söz(cük)ler, soru anlamlarını kısmen veya bütünüyle yitirerek ya başka sözcüklerle *ne çıkar, ne olur, neyleyeyim, ne bileyim, ne var ki, ne de olsa, bana ne, elden ne gelir* gibi kalıp sözler kurmuş, ya da *pekiştirme zarfı/sıfatı*,

¹⁴Bütün örnekler için bk. 26/9, 29/2, 30/5, 30/7, 34/6, 34/12, 35/16, 36/5, 36/15, 48/10, 50/1, 50/2, 51/16, 65/2, 65/13, 71/13, 71/13, 71/19, 71/19, 74/1, 76/15, 92/15, 96/20, 97/1, 97/2, 97/27, 100/11, 100/11, 102/1, 102/7, 109/7, 109/10, 110/13, 110/17, 110/17, 111/1, 112/1, 112/1, 122/15, 126/4, 126/14, 129/1, 132/1, 132/11, 133/10, 133/10, 134/2, 134/4, 134/5, 134/10, 144/7, 144/9, 148/2, 151/5, 151/11, 156/11, 158/4, 160/19, 161/1, 168/1, 170/4, 170/10, 170/12, 175/1, 177/11, 177/12, 178/5, 178/5, 178/6, 179/15, 182/7, 182/11, 182/14, 183/4, 183/5, 183/7, 184/16, 185/12, 186/4, 187/13, 188/6, 188/9, 188/13, 189/13, 189/13, 193/18, 194/8, 195/5, 201/15, 202/18, 204/11, 204/11, 204/14, 204/17, 204/17, 204/21, 211/2, 211/3, 213/5, 213/5, 213/6.

durum zarfı, zaman zarfı, belirsizlik zamiri, belirtme sıfatı gibi türlü işlevlerde kullanılmıştır.

Aşağıda bu tür kullanımlar örneklendirilmiştir:

Kalıp söz olarak

136 örneğin **44**'ünde, ne ve ne'li söz(cük)ler, soru anlamlarını önemli ölçüde yitirmiş olup kalıp söz mahiyetindedirler:

Çölde Mecnun gibi yanmışım ne çıkar, (İmkânsız Vuslat, BŞ: 90), *Hırsız gibi dalardım altın gümüş içine. / Dalardım! Fakat şimdi o servetten bana ne!* (Eski Saadetinle, BŞ: 27), *N'olur, gözlerine geceler dolmadan, / Bana altın gibi bakışlarını ver...* (Akşam Vakti, BŞ: 65).¹⁵

Pekiştirme zarfı olarak

136 örneğin **40**'ında ne sözcüğü pekiştirme zarfı olarak kullanılmıştır:

Nerdeyse varlığımız duman olup uçacak. (Bir Yaz Günü, BŞ: 53), *Akdeniz ne güzel konuşuyor!* (Etraf Konuşurken, BŞ: 91), *Ne hoş kokuyor değil mi şu çiçekler?* (Böyle İşte, BŞ: 100), *Ne imreniyorum sana bilsen!* (Robenson, BŞ: 146).¹⁶

Zaman zarfına karşılık olarak:

6 örnekte ne'li söz(cük)ler, zaman zarfına karşılık olarak kullanılmış:

Neden sonra, / Ben tekrar sulardayım (Hey Gidi Güneşli Uykular, BŞ: 87), *Neden sonra farkına varıyorsun* (Neden Sonra, BŞ: 92), *Gençliğim gitti arada / Ah neden sonra anladım.* (Allah'ı Ararken, 138).¹⁷

Durum zarfına karşılık olarak

5 örnekte ne ve ne'li söz(cük)ler durum¹⁸ zarfına karşılık olarak kullanılmıştır:

¹⁵ Bütün örnekler için bk. 27/3, 52/5, 53/10, 65/17, 67/4, 74/9, 74/10, 75/2, 76/14, 77/4, 77/6, 78/14, 89/18, 90/10, 107/22, 110/11, 110/17, 112/7, 116/8, 127/13, 132/1, 150/6, 150/13, 151/16, 152/13, 168/1, 172/18, 175/9, 175/10, 176/1, 178/4, 182/4, 182/16, 184/16, 189/11, 195/3, 196/7, 198/19, 198/23, 204/15, 204/15, 206/19, 211/9, 220/2.

¹⁶ Bütün örnekler için bk. 29/7, 35/5, 35/18, 47/12, 50/3, 53/14, 81/12, 82/2, 85/15, 85/16, 91/1, 93/9, 94/8, 94/12, 98/7, 100/5, 101/13, 104/19, 106/12, 114/14, 116/3, 117/16, 118/1, 140/2, 141/4, 144/7, 146/2, 155/12, 160/9, 164/17, 166/1, 169/13, 174/1, 176/1, 177/12, 188/11, 213/3, 213/17, 219/19, 221/14.

¹⁷ Bütün örnekler için bk. 87/21, 92/13, 138/8, 139/27, 186/16, 198/12.

¹⁸ Burada durum terimi; sebep, amaç vb. kavramları da içerecek şekilde kullanılmıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Masum bakan gözlere nedense inanırdım (Günlerim I, BŞ: 36), *Nasıl acıyorsa susarsa insan / Öyle sevdim bir memleket kızını* (Nar, BŞ: 113), *Nasıl dinlersen öyle, şen veya hazin*. (Kulak Ver Ki, BŞ: 122).¹⁹

Zamir olarak

27 örnekte ne ve ne'li söz(cük)ler zamir olarak kullanılmıştır. Tespit edilen örneklerin büyük çoğunluğunda belirsizlik, pekiştirme anlamları söz konusudur:

Ne gizli cinayetler, neler neler (çok, türlü şeyler) oluyor, (Çöküyorum, BŞ: 35), *Neler* (çok ve çeşitli şeyler) vaadetmiyor akarsuyun sesi! (Bahar Yeli, BŞ: 155), *Ne varsa* (olan her şey) bu kapı arkasındadır. (Kırkinci Oda, BŞ: 162)²⁰

Pekiştirme sıfatı olarak

10 örnekte ne sözcüğü doğrudan isimlerin üzerine getirilerek pekiştirme sıfat olarak kullanılmıştır:

Hey kahpe felek ne oyunlar ettin (Birşey II, BŞ: 117), *Ne gurbetlere düşmüşüm!* ([Bir De Baktım Ki Ölmüşüm](#), 142), *Uğrunda serden geçtiğimiz; / Ne ateşlerden geçtiğimiz!* (Gündüz Olsun, BŞ: 151).²¹

Belirtme sıfatı olarak

4 yerde, ne sözcüğü doğrudan isimlerin üzerine getirilerek hangi manasında belirtme sıfatı olarak kullanılmıştır:

Eskiden ne vakit baksam ışıldayan / O dünya ne oldu, nedir bu karanlık? (Havuz, BŞ: 74), *Ne bilsin âlemde ne mevsimidir*. (Karasevda, BŞ: 184), *Kulak ver ne musikidir* (Sabah Duası, BŞ: 203).²²

b. Hangi

26 yerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

26 örneğin 15'inde hangi sözcüğü soru anlamıyla kullanılmıştır. Ancak bunlardan sadece *Yarab! İnsan bahtım hangi*

¹⁹ Bütün örnekler için bk. 36/2, 45/1, 113/1, 122/4, 152/14.

²⁰ Bütün örnekler için bk. 32/15, 35/5, 38/2, 90/5, 91/4, 114/1, 114/3, 130/5, 137/1, 140/3, 140/4, 142/13, 142/14, 155/15, 155/17, 161/12, 162/2, 162/5, 163/10, 172/11, 172/12, 178/14, 179/18, 180/19, 193/12, 199/6, 207/13.

²¹ Bütün örnekler için bk. 35/7, 35/7, 54/5, 81/11, 83/10, 116/9, 117/18, 142/10, 151/8, 187/12.

²² Bütün örnekler için bk. 51/9, 74/13, 114/1, 203/17.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

ellerde? (Kırkinci Oda, BŞ: 162) örneğinde cevap isteyen bir sorgulama söz konusudur.

Diğer örneklerin durumu şöyledir:

Bazı örneklerde, hangi sözcüğü, soru anlamını korumakla birlikte, nesne durumundaki iç cümlelerin tümleyeni olup ana yargıyı soruya dönüştürücü işlev görmez. Başka bir deyişle bu yapılar da ana yargının istek anlamı, iç cümledeki sorunun önüne geçmiştir:

Bilsem şimdi bu ses hangi bahçede kuş? (Bir Ölünün Rüyası, 75), *Hangi mel'un şeytandır bilsem söndürdü onu!* (Eski Saadetinle, BŞ: 27).

Bazılarında cevap gerektiren bir soru düzenine rastlanmakla birlikte, derin yapıda benzetme, güzel nedenleme, bilmezlikten gelme gibi türlü anlam ilişkileri söz konusudur:

Çiçek açmış ağaç hangi kızın rüyasıdır. (Bahar, BŞ: 112), *Yine hangi ağaçtan döküldü bu yapraklar?* (Kar ve Ben I, BŞ: 31), *Yine hangi kadındır taryor usul usul, / Simsiyah saçlarını upuzun bir tarakla* (Yağmur, BŞ: 35).²³

11 örnekte ise hangi sözcüğü, soru anlamı dışında, genelleyici bir anlamla belirtme sıfatı olarak kullanılmıştır:

Hangi denize çıksam fırtına kopar. (Böyle İşte, BŞ: 100), *Hangi dala el atsak yemiş varmış; doğru.* (Nedendir Yarab, BŞ: 164), *Hangi kapıyı çalsan kimseler yok* (Yalnızlık Macerası, BŞ: 200).²⁴

c. Kim

25 yerde kullanılmıştır. **25** örnekten **18**'i soru düzenindedir.

18 örneğin **3**'ünde cevap isteyen bir sorgulama/tonlama görülmektedir:

Kimdir bana gülümseyen yeşillik balkonundan? (Serenad, BŞ: 127), *Sahiden sen kimsin güzelim?* (Şaşırtmaca, BŞ: 180), *Nerden çıktı bu cenaze? Ölen kim?* (Otuz Beş Yaş Şiiri, BŞ: 189).

Bunların dışındaki örneklerde cevap isteği baskın değildir.

Bazı örneklerde, soru sözcükleri temel cümlelerin nesnesi konumundaki cümleciklerin yüklemidir. Soru anlamı taşımakla birlikte ana yargıyı cevap gerektiren sorulara dönüştürmemiştir:

²³ Bütün örnekler için bk. 27/11, 31/2, 31/3, 35/13, 35/15, 35/16, 55/3, 75/12, 95/6, 112/4, 114/15, 160/11, 162/6, 178/20, 196/13.

²⁴ 100/12, 141/16, 141/16, 142/2, 142/2, 147/6, 164/2, 188/12, 200/9, 200/10, 206/1.

Ne bileyim ben / Kimdi Amerika'yı keşfeden (Fıkr-İ Sabit, BŞ: 110), *Bilmiyorum kim olduğumu.* (Çocukluk, BŞ: 164).

Bir örnekte, soru sözcüğü, herkes manasında bir genelleme sağlamıştır:

Kim yalnız değil ki hayatında? (Yalnızlığımız, BŞ: 186).

Şu örnekte soru sözcüğü cümlenin öznesini belirsizleştirmiştir:

Kim ne karıştı ne istedi bizden (Kırık Kalpler, BŞ: 213).

Geriye kalan örneklerin hemen hepsinde soru sözcüğü, cümlenin yargısını olumsuzlamıştır:

Anne sana kim dedi yavrunu doğurmayı? (Anne Ne Yaptın?, BŞ: 30), *Kim beni düşünür, hayalimi saklar?* (Aynalar, BŞ: 52), *Kim demiş ki zamanla gül solar?* (Biz Nerdeyiz Sevgilim, BŞ: 144)²⁵

25 örneğin 7'sinde kalıp söz olarak kullanılmıştır. Bunların 5'inde bil- fiiliyle birlikte cümle başı edatı görevindedir. Bu tür örneklerde, soru sözcüğü, soru anlamından sıyrılarak bilinmezlik, belirsizlik ifade etmektedir:

Kim bilir ne oldu ne bitti gece uyurken (Bahar, BŞ: 112), *Kim bilir neler oluyor içerde!* (Kırkinci Oda, BŞ: 162), *Kim bilir bu döşekte kimler yatar,* (Tereke, BŞ: 178).

2 örnekte ise deyimsellik söz konusudur:

Âlemde ha ölmüşün ha kalmışın / Kim kime dum duma (Kim Kime Dum Duma, BŞ: 213).²⁶

d. Ya

Yardımcı bir soru sağlayıcı olup genelde kısaltmalı ek sorular sağlar. 8 yerde kullanılmıştır.

Tespit edilen örneklerde bir ekleme ve pekiştirme söz konusu olup, cevap isteği baskın değildir:

Ya kitaplarım, ya şiir defterim? (Tereke, BŞ: 178), *Ya hava, ya günün saati; / Ya kahvesini içtiğim dost?* (Ben de Bir İnsanım, BŞ: 168).²⁷

²⁵ Bütün örnekler için bk. 29/3, 30/1, 30/16, 31/19, 34/9, 48/5, 52/4, 110/12, 127/9, 132/1, 144/4, 152/18, 164/10, 178/19, 180/9, 187/5, 189/9, 213/5.

²⁶ Bütün örnekler için bk. 35/15, 112/1, 162/5, 178/19, 189/13, 213/24, 213/24.

²⁷ Bütün örnekler için bk. 85/3, 168/6, 168/6, 168/7, 178/5, 178/5, 187/6, 188/8.

e. Kaç(ıncı/ta)

5 yerde kullanılmıştır. Örnekler içerisinde cevap isteği baskın olan soru yoktur.

Bir örnekte pekiştirmeli anlatım söz konusudur:

Bu kaçıncı bahçe gördüm tarumar? (Otuz Beş Yaş Şiiri, BŞ: 189).

Diğer örneklerde soru sözcüğü tümleyici unsur olarak işlev görmüş, ana yargıyı cevap gerektiren soruya dönüştürmemiştir:

Bilmeliyim / gölgelerin boyundan, / saatin kaç olduğunu. (Ben Ölecek Adam Değilim, BŞ: 97), *Elbet bilirim... Ada'ya kaçta vapur var,* (Ada'ya Davet, BŞ: 183).²⁸

f. Hani

5 yerde kullanılmıştır. Bunların 3'ünde bir soru düzeni görülür. Ancak bu sorularda vurgulu bir cevap isteğinden çok bir olumsuzlama söz konusudur:

Gemiği gören var mı? Hani deniz? (Perişan Sofra, BŞ: 126), *Hani ev bark? Hani çoluk çocuk?* (Garip Kişi, BŞ: 182).²⁹

2 örnek ise hatırlatma edatı işleviyle kullanılmıştır:

Bir değirmen bilirim, / Hani paramparça etmişti / Kocaman kılıcını Don Kişot'un. (Değirmen, BŞ: 104), *Hani ya bir gülüşünle istesen, / Dünyayı gözümünden azat ederdin.* (Bir Aşk Hatırası, BŞ: 177).³⁰

Sayılan soru sağlayıcılarının yanında, 1 yerde *ya* sözcüğüne yakın bir işlevde kullanılan *hele* sözcüğü ile 2 yerde soru anlamını pekiştirme işleviyle kullanılan *acep* sözcüğü dikkat çekmektedir:

Her gece mi bu uykusuzluk! / Hele saatin tıkırtısı! (Her Gece mi Bu Uykusuzluk, BŞ: 85).

Acep hangi kadındır tarıyor usul usul, / Simsiyah saçlarını upuzun bir tarakla? (Yağmur ve Ben, BŞ: 55), *Niçin acep niçin / Sende bir geminin / Yolcusu değilsin?* (Her Günkü Şarkım, BŞ: 133).

²⁸ Bütün örnekler için bk. 97/12, 110/15, 183/6, 189/10 (Bu örnekte aynı zamanda bir pekiştirme söz konusudur.), 189/13.

²⁹ bk. 126/6,182/3,182/3.

³⁰ bk. 104/2,177/13.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

2.1.2. -mI/-mU soru ekinin kullanımı

113 yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. **101** örnekte soru işleviyle kullanılmıştır.

Bu sorulardaki başlıca işlevleri şöyle sıralanabilir:

De- fiiliyle birlikte teklif sunma, fikir sorma işlevi görür:

*Bir gün gitsek **mi dersin** / Sana benzeyen yere* (Düşündüğüm Yer, BŞ: 80), *Bir hayır sahibi çıkar **mı dersin**, / Mektuplarımı iade edecek?* (Tereke, BŞ: 178),

Değil edatıyla birlikte tasdik ister:

*Ne hoş kokuyor **değil mi** şu çiçekler?* (Böyle İşte, BŞ: 100).

Uyarı işlevi görür:

***Farkında mısın** nereye gidiyoruz;* (Giderken, BŞ: 109), .../
*Fakat **farkında mısın?*** (Çilingir Sofrası, BŞ: 140).

Olumlu yargıyı gramatikal olarak olumsuzlar:

*Bülbül hiç yorulur **mu** türküden?* (Biz Nerdeyiz Sevgilim, BŞ: 144). (Yorulmaz.)

Olumsuz yargıyı gramatikal olarak olumlu kılar:

*Gün gelince biz **değil miyiz** ölen?* (Paydos, BŞ: 156). (Biziz.)

Seçenek sunar, karşılaştırma yapar:

*Annem **mi**, kardeşim **mi**, sevgilim **mi?** Bilemedim;* (Mazim, BŞ: 40), *Yağmur **mu** yağıyor,* / *Güneş **mi** var,* / *Farketmeliyim / Baktığım pencereden.* (Ben Ölecek Adam Değilim, BŞ: 97), *Dost **mu** düşman **mi** tanınmaz,* / *Suda oynayan çehreler.* (Allah'ı Ararken, 137-138).

Metne duygu değeri, anlamsal çeşni vb. kazandırır:

*Ben **miyim** şimdi gülen bu ağlayan saz?* (İmrendiğim Şey, BŞ: 82), *Benim **mi** Allahum bu çizgili yüz?* (Otuz Beş Yaş Şiiri, BŞ: 188-189).³¹

³¹ Bütün örnekler için bk. 27/15, 28/3, 28/3, 30/2, 30/6, 30/8, 30/9, 30/10, 30/12, 30/15, 35/10, 37/13, 37/13, 40/20, 40/20, 40/20, 42/17, 48/5, 48/5, 51/2, 51/2, 54/9, 65/14, 65/15, 66/19, 71/3, 71/4, 71/5, 71/7, 71/9, 73/12, 73/14, 73/16, 74/15, 76/7, 80/1, 80/2, 80/2, 80/11, 82/1, 85/1, 88/21, 89/19, 89/19, 92/16, 93/9, 97/3, 97/28, 100/2, 100/3, 100/5, 100/7, 101/1, 102/8, 102/11, 109/9, 110/14, 110/14, 110/16, 114/14, 114/16, 115/1, 123/14, 126/6, 135/4, 137/19, 137/19, 140/1, 140/1, 140/19, 142/3, 144/5, 152/19, 152/20, 156/21, 159/2, 161/9, 163/13, 163/13, 165/11,

12 örnekte -mİ/-mU soru eki soru anlamından sıyrılmıştır. Bunların 9'unda -Dİğİnda, -Dİğİ zaman karşılığı olarak kullanılmıştır:

Gece oldu mu korkunç (Eşya, BŞ: 73), *Yattın mı yalnızlık;* (Hatırası Yeter, BŞ: 92), *Geçmiş ola bir kez yumuldu mu gözlerimiz.* (Yalan, BŞ: 193).³²

3 yerde pekiştirme işleviyle kullanılmıştır:

Şeffaf mı şeffaf yaz akşamlarında, (Bir Aşk Hatırası, BŞ: 177), *Var mı yok mu âlemde bir o akşam* (Aşk Masalı, BŞ: 115).³³

2.1.3. Parçalar üstü birimlerin kullanımı

Hiç şüphesiz bütün söz dizilerinin kendilerine özgü bir ses düzeni, ezgisi vardır. Dolayısıyla soru sözcükleri ve soru eki ile sağlanan sorularda da parçalar üstü birimler belli ölçülerde işlevseldir. Bu başlık ise sayılan soru sözcükleri ve soru eki olmadan, doğrudan parçalar üstü birimlerle (vurgu, tonlama) sağlanan sorulara işaret etmektedir.

Bir örnekte, yukarıda sayılan soru sağlayıcılar olmadan doğrudan vurgu ve tonlamayla soru anlamı sağlanmıştır:

Mahzun durursun ağaç kardeş? / Galiba şikayet rüzgardan! (Bizimkiler, BŞ:102).³⁴

Yapılan tespitler aşağıda tablolştırılmıştır:

168/8, 168/11, 169/2, 178/15, 179/19, 180/12, 180/14, 183/13, 183/14, 184/20, 188/6, 188/7, 200/11, 200/13, 200/14, 201/5, 205/5, 209/3, 209/8, 213/6, 221/16.

³² Bütün örnekler için bk. 73/1, 87/4, 91/8, 92/1, 96/9, 96/10, 193/20, 194/3, 197/5.

³³ Bk. 115/6, 115/6, 177/8.

³⁴ Bk. 102/4.

Tablo: Kullanım Sıklıklarına Göre Cahit Sıtkı'nın Şiirlerindeki Soru Sağlayıcılar

Kullanılan soru sağlayıcılar			Kullanım işlevi	Kullanım sıklığı	Toplam (448)	Yüzde	
Soru sözcükleri (334)	Ne ve ne'li sözcükler	nasıl,	Soru anlamıyla	129	265	59,15	
		neden,	Soru anlamını kısmen veya bütünüyle yitirerek (136)	Kalıp söz olarak			44
		nerde,		Pekleştirme zarfı olarak			40
		nerden, nereye,		Zaman zarfına karşılık olarak			6
		ne demek,		Durum zarfına karşılık olarak			5
		ne diye,		Zamir olarak			27
		ne gün,		Pekleştirme sıfatı olarak			10
		ne hikmet,		Belirtme sıfatı olarak			4
	ne zaman,						
	niçin,						
niye							
Hangi	Soru anlamıyla		15	26	5,80		
	Soru anlamını yitirerek	Belirtme sıfatı olarak	11				
Kim	Soru anlamıyla		18	25	5,58		
	Soru anlamını yitirerek	Kalıp söz olarak	7				
Ya	Soru anlamıyla		8	8	1,78		
Kaç(ıncı/ta)	Soru anlamıyla		5	5	1,11		
Hani	Soru anlamıyla		3	5	1,11		
	Soru anlamını yitirerek	Cümle başı edatı olarak	2				
Soru eki	Soru anlamıyla		101	113	25,22		
	Soru anlamını yitirerek	-Diğİnda, -Diğİ zaman karşılığı olarak	9				
		Pekleştirme olarak	3				
Vurgu/tonlama	Soru anlamıyla		1	1	0,22		

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

2.2. Sorular

Cahit Sıtkı, şiirlerinde, bir anlatım yolu olarak soruya sıkça başvurmuş, kimi şiirlerini adeta bir sorular yumağına dönüştürmüştür.³⁵

Bu soruların kimisi nitelikçe³⁶ günlük dilde karşılaştığımız sıradanlıktadır:

*Ne var sanki park olduysa eski mezarlık (Yalan, BŞ: 150),
Bahar geldi işte, düğünümüz ne zaman?* (Yalan, BŞ: 150).

Kimisi çocukçadır:

Nereye böyle bulut abla? /.../ Öyle ne daldın leylek amca?
(Bizimkiler, BŞ:102).

Kimi sorularda esrikçe bir hava sezilir:

*Kim bana söyleyebilir, / Bulutlar mı geçiyor başımın
üstünden, / Ben mi gidiyorum bulutlar altında?* (Bugün, BŞ: 152).

Esrikçe soruların önemli bir bölümünde güçlü bir dramatizasyon görülür:

*Esiyor tane tane yine beyaz bir rüzgâr. / Söyleyin hangi
kuşun kanatları yolundu? / Yine hangi ağaçtan döküldü bu yapraklar?*
(Kar ve Ben I, BŞ: 31).

Bazı sorular felsefidir, ölümden sonraki hayatın varlığını sorgular:

*Bir uzun sefere çıktı, diyorlar; / Gemiye gören var mı? Hani
deniz?* (Perişan Sofra, BŞ: 126).

Bazısı bilmecemsidir:

*İşte Birsen, o cilveli kız; / Saçları yüzüne dökülen, / Göz
göze geldik, a Mübeccel! / Güldü, meğersem / Semiha'ymış! /
Konuşunca tanıdım, Türkân! / Oturdu, baktım, Nazmiye'dir. / Müjgân
oluvermiş öperken; / Soyundu, gördüm ki o değil. / Sahiden sen
kimsin güzelim?* (Şaşırtmaca, BŞ: 180).

³⁵ Türlü sorgulamaların, korkuların, memnuniyetsizliklerin, serzenişlerin ve esrikçe duyguların sorulara dönüştüğü *Batan Gemi*, BŞ: 28; *Anne Ne Yaptın?*, BŞ: 30; *Yağmur*, BŞ: 35; *Ölümden Beter*, BŞ: 37; *Renkler*, BŞ: 71; *Eşya*, BŞ: 73; *Bizimkiler*, BŞ:102; *Giderken*, BŞ: 109; *Aşk Masalı*, BŞ: 115; *Hatıralar*, BŞ: 134; *Uçtu Uçtu*, BŞ: 156; *Şaşırtmaca*, BŞ: 180; *Garip Kişi*, BŞ: 182; *Otuz Beş Yaş Şiiri*, BŞ: 188-189; *Fikr-İ Sabit*, BŞ: 110 bu tür şiirlerdendir.

³⁶ Sorunun niteliğini, soruda işlenen duygu ve düşünce ile duygu ve düşüncenin sunuluş tarzı/tonu belirler.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

Tespit edilen soruların bütünü göz önüne alındığında, genel itibarıyla soruların duygu değerleri yüksektir. *Bu müthiş tezadı duyup düşündükçe./ Nasıl zaptedeyim ben haykırışımı!* (Dar Kalıp, BŞ: 51) diyen Şair'in sorularında tonları değişmekle birlikte çoğunlukla bir haykırış sezilir.

Bir kısım özelliklerine işaret ettiğimiz Cahit Sıtkı'nın soruları; kuruluş düzenleri, anlamsal derinlikleri ve estetik değerleri bakımından çeşitlilik gösterir. Onları bütün bu yönleriyle derinlemesine incelemek birden fazla kapsamlı çalışmayı gerekli kılar. Dolayısıyla bu bölümde, Cahit Sıtkı'nın soruları, sorucu-muhatap ilişkisi, derin yapıdaki anlamsal çeşitlilik gibi yönlerden incelenmeye çalışılmış, soruların kuruluş düzenleri/yapısal özellikleri ve estetik hüviyetleri ile ilgili konulara gerekmedikçe girilmemiştir.

2.2.1. Sorucu-muhatap ilişkisi açısından sorular

Sorular, sorucu-muhatap ilişkisinde var olan iletişim birimleridir. Bu birimler her zaman iki ayrı insan arasında vücut bulmaz. Varlıklar içinde en yetkin dil kullanıcısı olan insan, kimi zaman kendini muhatap alıp iç âleminde sorgulamalar yapar, kimi zaman ise evrendeki canlı-cansız diğer varlıkları teşhis/intak yoluyla sorucu ve/veya muhatap kabul eder.

Cahit Sıtkı'nın soruları genelde iç konuşmalarının ürünüdür. Sorularının büyük çoğunluğunda kendisi hem sorucu hem de muhatap konumundadır. Kendisiyle birlikte okuyan/dinleyen de dolaylı olarak bu iç sorgulamaların muhatabıdır.

Bununla birlikte yer yer sorucu ve/veya muhatap değişmiştir. Bazen sorularını ikinci kişiye sordurtmak istemiştir:

Bana sorsana anne yaşamak bir hüner mi? (Annene Yaptın?, BŞ: 30), *Sabır nedir bana sor:* (Zaman Bir Kuşak Gibi, BŞ: 48), *Bana sor dalga nedir kaya nedir* (Bir Güzel, BŞ: 204), *Git sor niçin sana düşman kesilmiş, / Gecedен geceye uçan yarasa* (Gündüz, BŞ: 122), *Kurduna kuşuna sor söyleyin / Neydi Türk'ün o günkü telâsı?* (İstiklâl Marşını Dinlerken, BŞ: 202).

Bazı soruların sorulmasını istememiştir:

Sorma bu çehre neden gündен güne süzülür. (Günlerim I, BŞ: 36), *Sorma niçin düştüğünü bu derde.* (Aşk, BŞ: 158), *Sorma ne kalmış o hayattan?* (Nedim'e Dair, BŞ: 170), *Hiçbir şey sorulmasın benden; / Haberim yok olan bitenden.* (Çocukluk, BŞ: 164), *Sorma nasıl habersiz gitti giden.* (Perişan Sofra, BŞ: 126).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

Gerek ikinci kişiye sordurtmak istediği sorular, gerekse sorulmasını istemediği soruların dramatize etme, duygusal yoğunluğu pekiştirme amaçlı kurgulandığı açıktır.

Kimi zaman başka varlıkların kurgusal sorularını aktarmıştır:

Yetmez mi diyor deniz, / Karada çektiğiniz? (Bu Deniz, BŞ: 76), Gök mavi mavi gülümsüyordu, / Yeşil yeşil dallar arasından / Altın sesi birdenbire sordu: / "Ne haber eski aşk yarasından!" (Hayal Etiğim Şey, BŞ:186).

Sorucu gibi muhatabın da yer yer değiştiği görülür. Cahit Sıtkı, kendisinin yanı sıra diğer insanları, çeşitli varlık ve kavramları muhatap alıp onlara sorular yöneltmiştir.

Şairin muhatap aldığı kişi ve varlıklar şunlardır:

a. İnsanlar:

Kimi zaman muhatap herkeştir:

Kim bana söyleyebilir, / Bulutlar mı geçiyor başımın üstünden, / Ben mi gidiyorum bulutlar altında? (Bugün, BŞ: 152).

Bazen ikinci tekil veya çoğul kişidir:

Aklından geçer mi dersin aklımdan geçen şeyler? (İmkânsız Dostluk, 142), Esiyor tane tane yine beyaz bir rüzgâr. / Söyleyin hangi kuşun kanatları yolundu? / Yine hangi ağaçtan döküldü bu yapraklar? (Kar ve Ben I, BŞ: 31).

Bazen anne, sevgili, çocuklar, tarihî şahsiyetler, ölümler gibi özellik arz eden kişilerdir:

Anne

Anne, sana kim dedi yavrunu doğurmayı? (Anne Ne Yaptın?, BŞ: 30).

Sevgili

Nerdesin sevgilim, gece nerede? (Her Günkü Özleyiş, BŞ: 71), Sevgilim, burdan uzak, / Uzaklarda yaşamak, / Sevmek ve ölmek için, / Açılıp denizlere, / Bir gün gitsek mi dersin / Sana benzeyen yere. (Düşündüğüm Yer, BŞ: 80).

Çocuklar

Uçtu uçtu leylek uçtu, / Uçtu uçtu masa uçtu, / Uçtu uçtu Semahat uçtu, / Uçtu uçtu... ..? / Ne uçtu sanırsınız çocuklar? / Uçtu uçtu gençliğim uçtu. (Uçtu Uçtu, BŞ: 156).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

Tarihî şahsiyetler

Koca Nedim! *N'oldu o günler?* / Dilde lezzet bunca mısraın / Söylemiyor **nerde** mezarın. (Nedim'e Dair, BŞ: 170); **Nerde** *senin dem sürdüğün zamanlar ey Cem?* (Cem, BŞ: 182).

Ölümler

Nedir ki, *bir kurt gibi yer / Sizi her an için için, / Ey hâtırası benim'çin / Daima aziz ölümler?* (Beni Kısanan Ölümler, BŞ: 74).

b. Allah:

Bu mudur bana Rabbim, bu mudur bana mev'ut? (Ölümden Beter, BŞ: 37), **Nerden, nasıl bindim Yarab bu gemiye?** (Böyle İşte, BŞ: 100), **Fakat nedendir Yarab bu susuzluğumuz, / Suyu gürül gürül akan çeşme başında?** (Nedendir Yarab, BŞ: 164), **Benim mi Allahım bu çizgili yüz?** (Otuz Beş Yaş Şiiri, BŞ: 188-189).

c. Hatıra, ölüm gibi kavramlar:

Hatıralar

Bilmem ki hâtıralar, / Ne istersiniz benden, / Gelir gelmez sonbahar? / Bu kanat çırpış neden? / Cama vuracak ne var, / Ey eski hâtıralar? (Hatıralar, BŞ: 134).

Ölüm

Kapımı çalıp durma ölüm, / Açmam; / Ben ölecek adam değilim. / ... / Ellerim ne der sonra bana? / Soğumuş kalbime ne cevap veririm? / Utanmaz mıyım ayaklarımdan? (Ben Ölecek Adam Değilim, BŞ: 97), **Sular kesildi çeşmelerden; / Nerden dolacak bu tas nerden, / Nergislerin açtığı yerden / Ey kuş uçurtmayan ejderha?** (Korktuğum Şey, BŞ: 128), **Ne gün kalkacak bu perde ölüm? / Ne gün aslında dönecek bu ten? / -Taş, toprak, çiçek, su veya maden- / Ruha ebediyeti vaadeden / Efsanevi yalan nerde ölüm?** (Ölüm II, BŞ: 131).

d. Tabii varlık ve kavramlar:

Ağaçlar, çalılar, taşlar, tümsekler

Böyle hepimiz birden bu güneşte, / Ne güzel ısınıyoruz değil mi? / Ağaçlar, çalılar, taşlar, tümsekler (Kış Güneşi, BŞ: 93), **Mahzun durursun ağaç kardeş?** (Bizimkiler, BŞ: 102).

Bulut

Nereye böyle bulut abla? (Bizimkiler, BŞ: 102).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

Su

Nasıl kızayım / Uykumu kaçırdığına, / Değirmene akan su!
(Su Sesi, BŞ: 161).

Deniz

*Bana doğruyu söyle **deniz**, /... / Nedir alıp veremediğin / Bu güzel, bu yosma topraktan? / ... / Ey deniz! Ne demek istersin? / Bırak muamma konuşmayı, / Çıkar ağzındaki baklayı, / Bahtımız aydınlanıversin!* (Gündüz Olsun, BŞ: 151).

Leylek

Öyle ne daldın leylek amca? / Efkârın mı var akşam akşam?
(Bizimkiler, BŞ:102).

Renkler

*Gündüze alışan **renkler**, / Her gece perişan **renkler**. / Eşyada **bakış mısınız**, / Zamanda **akış mısınız**, / Gözümde **hatıralar mı?** / Yekpare varlığını / **Siz misiniz** parçalayan, / Farksız kırık aynalardan? / **Sizde mi** yaşamaktayım, / Gülmekte, ağlamaktayım, / Gündüze alışan **renkler**, / Her gece perişan **renkler?** (Renkler, BŞ: 71).*

Manzara

N'eyleyim seni kartpostal manzara / Rüzgârın yok o yerin havasından / Uğuldamak yaraşır ormanlara / Denizin güzelliği dalgasından (Eda, BŞ: 211).

Akşam vakti

*Neden öyle sessiz duruyorsun öyle? / **Şarkın mı** tükendi dersin, biten günle, / Yoksa **gün mü** bitti şarkınla beraber?* (Akşam Vakti, BŞ: 65).

Eylül

***Böyle mi** gelecektin **Eylül?** **Farkında mısın**, / Ne başka bir sonbahara verdin bahçemizi.* (Sulh Bir Hatıra Oldu, BŞ: 140).

e. Eşya:**Eşya**

*Gece oldu mu korkunç / Şekiller alan **eşya**; /.../ Donmuş kımıldamayan, / Birer **rüzgâr mısınız?** / Bencileyin düşünür, / Dalar, **ağlar mısınız?** / Ben sizi var sanırım, / Sahiden **var mısınız?** (Eşya, BŞ: 73).*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Aynalar

Aynalar, aynalar, sevgili aynalar, / Yok beni anlayan, seven sizin kadar. / Öldükten sonra da, yine sizin kadar, / Kim beni düşünür, hayalimi saklar? (Aynalar, BŞ: 52), *Neden böyle düşman görünüyorsunuz, / Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?* (Otuz Beş Yaş Şiiri, BŞ: 188-189).

Daktilo

Ne dalarsın öyle güzel daktilo, (Herkesin Gecesi, BŞ: 182).

f. Tren:

Nereye bu gece vakti, / Güzel tren, garip tren? / Düdüğün pek acı geldi, / Hatıra neler getiren. / Çok mudur mendil sallamam;(Tren, BŞ: 179).

2.2.2. Anlamsal çeşitlilik açısından sorular

Şiir dilinin önemli özelliklerinden biri, çok anlamlılıktır. Bu özellik, şiirde geçen sorular için de geçerlidir. Dolayısıyla soru sağlayıcılara yüklenen mesajı, soruda işlenen temayı tespit edip soruların anlam sınırını somut olarak belirlemek kolay değildir. Özellikle bağlamı, bu bazen şiirin bütünüdür, nazara almadan bunu gerçekleştirmek daha da güçtür.

Bu incelemede, sadece cevap gerektiren vurgulu sorular değil, soru anlamını kısmen yitirmiş olanlar dâhil, soru sağlayıcıların geçtiği bütün ifadeler, bağlamları esas alınarak değerlendirilmiş, bu ifadelerde başlıca şu temaların öne çıktığı belirlenmiştir:³⁷

pişmanlık, memnuniyetsizlik, şanssızlık/nasipsizlik, anlaşılama/yalnızlık, bıkkınlık, çaresizlik/elinde olamama, hayflanma, serzeniş, ölümü/ayrılığı kabullenme, itiraf etme, umursamazlık/önemsememe, şaşırıp kalma/hayret etme, geçmişî özlemle/övgüyle/hasretle/hüzünle anma, sabırsızlanma, hasret, kuvvetli istek/yalvarma, yaşama sevinci, özdeşleştirme, kaygılanma, kıyamama/güzelleme.

Belirlenen bu temalar aşağıda örneklendirilmiştir. Örneklendirme yapılırken yakın temalar art arda sıralanmış, örneği fazla olan temalar için fazla, az olanlar için az örnek verilmiştir.

³⁷ Gerek şiir dilinin belli ölçülerde yoruma açık olması gerekse metin incelemelerindeki yaklaşım farklılıkları, yapılan kimi tespitlerin, kişilerin bakış açısına göre değişebileceğini göstermektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Tespit edilen temalar ve örnekleri:

Pişmanlık

Cahit Sıtkı, hayata gelişinden, sevdalanmaktan, zamanında ev bark sahibi olamamaktan vb. pişmanlık duymaktadır:

Hiçbir kuşun, üstüne konmadığı bir ağaç; / Ömrüm; ne diye kondun bu ağacın üstüne? / Sana kim dedi ömrüm kuşa, şarkıya muhtaç? (Gel Çadır Kur, BŞ: 29), Sanki ne diye yola çıktık? Çocukluk! / Hayra alamet değil bu yolculuk. (Giderken, BŞ: 109), Bahsetmeyin bana yolculuktan, / Elime ne geçti bu boşluktan, (Kerbela, BŞ: 78), Nerden, nasıl bindim Yarab bu gemiye? (Böyle İşte, BŞ: 100), Ne işim var benim bu dağ başında? (Can Yoldaşı, BŞ: 175), Doğmuşken elmas içinde, / Ne bağlandın kömür saça? (Kuyu, BŞ: 65), Nerden çattım böylesi bir güzele / ... / Bir sevda ki yanmaktan başka nedir? (Bir Güzel, BŞ: 204), Hani ev bark? Hani çoluk çocuk? / Ne geçti elime bu hayatın / Meyhanesinde, kerhanesinde? / Yatağım her gece böyle soğuk. / Saadet bu ömrün neresinde? (Garip Kişi, BŞ: 182), Ne yaptın tarlanı, nerede hasadın? / Elin boş mu gireceksin geceye? (Gençlik Böyledir İşte, BŞ: 135).

Memnuniyetsizlik

En mutlu olması gereken anında bile hayattan tat alamayan Cahit Sıtkı için hayata gelmek ve hayatta olmak memnuniyet verici değildir:

Sütünden tatlı mıdır, anne sanki bu hayat? / Bana sorsana anne yaşamak bir hüner mi? / El aç, yalvar gündüze, geceye boyun uzat / Bu uğurda bir ömür çürütmeye değer mi! (Anne Ne Yaptın?, BŞ: 30), Koynumda fakat neden, neden bu tatsız vücut? (Ölümden Beter, BŞ: 37).

Şanssızlık/nasipsizlik

Uzandığı nimetler, güzellikler elinden kaymaktadır:

Hava güzel diye açsam pencereyi, / Sen misin açan? Yağmur yağmaya başlar. / Bir kadın mı gülümser karşı balkonda? / Kendime sanıp baksam kadın kaybolur. / Ne hoş kokuyor değil mi şu çiçekler? / Uçmuştur kokusu koparmak istesem! / Yemişler mi sarkıyor komşu dallardan? / Elimi uzatsam yemiştense eser yok. (Böyle İşte, BŞ: 100).

Anlaşılama/yalnızlık

Kendisini anlayacak vefalı bir dost bulamamaktadır:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

*Bir ayna parçasından başka beni **kim** anlar, / ... / Aynalar da olmasa işim **ne** yeryüzünde? (Yalnızlık, BŞ: 34), Aynalar, aynalar, sevgili aynalar, / Yok beni anlayan, seven sizin kadar. / Öldükten sonra da, yine sizin kadar, / **Kim** beni düşünür, hayalimi saklar? / Aynalar, ne olur, siz yalnız aynalar. (Aynalar, BŞ: 52), Yâr olsun, dost olsun, **ne** arıyorsun, / Adresi belli **mi** vefasızlığın? (Neden Sonra, BŞ: 92).*

Bıkkınlık

Her geceyi uykusuz geçirmekten bıkmıştır:

*Her gece **mi** bu uykusuzluk! /... / Çıldıracağım bu gidişle; / (Her Gece mi Bu Uykusuzluk, BŞ: 85).*

Çaresizlik/elinde olamama

Kimi durumlar karşısında çaresiz kalmaktadır:

*Bu müthiş tezadı duyup düşündükçe, / **Nasıl** zapt edeyim ben haykırışımı! (Dar Kalıp, BŞ: 51), Affedin beni daldığım olursa eğer, / **Neyleyim** gönlümce değil bu olup bitenler. (Ajans Dinlerken, BŞ: 150), Mihnet payı da olsa bu hayatın, / Güler yüzle katlanmayıp **n'eylersin**. (Misafir Adam, BŞ: 178), Beni rahat bırak küçük satıcı, / **Ne gelir ki elimden** sizin için? (Herkesin Gecesi, BŞ: 182), Kurduğum düşü gerçek etme gücü bendedir / Ama **nerde** her bahar şaşmadan aldanırım. (Bahar Hikâyesi, BŞ: 194), Hiçbir ders girmiyorsa kafama ben **n'eyleyim** / Tam imtihan zamanı beni bir sevda almış (Kış Gecesi Rüyası, BŞ: 196), Ama **n'eyleyim** / Görünen köy kılavuz istemez / Senden utaniyorum senden / Bir şey yapamadığım için / Ağzı var dili yok sarı öküz (Utanc, BŞ: 206), Sular kesildi çeşmelerden; / **Nerden** dolacak bu tas **nerden** (Korktuğum Şey, BŞ: 128), Elimden kaçıp gitti çeşit çeşit güzeller /... / Yenmemiş bir meyvenin **nasıl** bilinir tadı? (Günlerim II, BŞ: 36), **Neylersin** ölüm herkesin başında. (Otuz Beş Yaş Şiiri, BŞ: 188-189), Bir sen, bir ben, sevgilim, bir de bu bahar... / **N'eyleyim** sen güzelsin, bende gençlik var. (Aşk Şarkısı, BŞ: 75), **Elden ne gelir** ki? Güzelsin, gençliğin var. / Dünyada aşkımız ölüm gibi mukadder. (Akrostiş, BŞ: 220).*

Hayflanma

Mutluluğa eremediğine, insanı kuşatan güzelliklerden ayrılacağına esef etmektedir:

*Ah, **nasıl** inanmıştım ömrümün düğününe! (Gel Çadır Kur, BŞ: 29), Her mevsimiyle insanı ayrı ayrı saran / Bunca güzelliği **nasıl** koyup gideceğiz (Yalan, BŞ: 193).*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Serzeniş

Mutsuzluğunun, memnuniyetsizliğinin sebeplerine serzenişte bulunmaktadır:

*Anne sana **kim** dedi yavrunu doğurmayı? /... / Sanki karnında fazla yaramazlık **mi** ettim? / Bir kere doğurdunsa, sonra **niçin** büyüttün? / Kundakta, beşikte de bir zahmetim **mi** vardı? / Koynundan **niçin** attın yavrunu bütün bütün? / Bilmiyor **muydun** ki o yalnızlıktan korkardı. (Anne Ne Yaptın?, BŞ: 30), *Bu **mudur** bana Rabbim, bu **mudur** bana mev'ut? (Ölümden Beter, BŞ: 37), **Fakat nedendir** Yarab bu susuzluğumuz, / Suyu gürül gürül akan çeşme başında? (Nedendir Yarab, BŞ: 164), **Kim ne** karıştı **ne** istedi bizden / Göz **mü** değdi **ne** oldu bu sevdaya / Ayırdılar bizi birbirimizden / Hem de göz göre yürek parçalaya (Kırık Kalpler, BŞ: 213), *Böyle **mi** gelecektin Eylül? Farkında **mısın**, / Ne başka bir sonbahara verdin bahçemizi. (Sulh Bir Hatıra Oldu, BŞ: 140).***

Ölümü/ayrılığı kabullenme

İnsanın ölümlü oluşunu, ölümün dostlardan ayrı düşmek olduğun kabullenmektedir:

*Gün gelince biz **değil miyiz** ölen? (Paydos, BŞ: 156), **Bineceğim** son gemi **değil midir** / Hayır sahibi omuzlarda giden tabut. (Ben Bir Aşk Adamıyım, BŞ: 159), **Nedir** ki eninde sonunda ölüm? / **Ayrı düşmek değil mi** aşinalardan? (Ben Ölecek Adam Değilim, BŞ: 97).*

İtiraf etme

Gaflet ettiğini, ihmallerinin olduğunu itiraf etmektedir:

***Ne saklayayım** gaflet ettiğimi?/ Elimle batırmışım gençliğimi; (Paydos, BŞ: 156), **Şaşacak ne** var bunda bilmem, / Pijamayla başka adamsam, / Elbiseyle başka birisi. / Tıraş da beni değiştirir, / Ayakkabı boyası bile. / **Ya** hava, **ya** günün saati; / **Ya** kahvesini içtiğim dost? / Hepsinin hakkı yok **mu** bende, / Geçen kadının gülüşünden / Elimdeki mektuba kadar? / İcap etmez **mi** hoş görünmek / Üsküdar'daki akrabaya, / Ayda yılda bir uğradığım. / Ben de bir insanım nihayet. (Ben de Bir İnsanım, BŞ: 168).*

Umursamazlık / önemsememe

Kimi durumları umursamamakta, önemsiz görmektedir:

*Gün benim olmuş **ne çıkar**, / **Ne çıkar** kıskanç ölümler, / Benim'çin açsa da güller; / Bana da bir gün ölmek var. (Beni Kıskanan Ölümler, BŞ: 74), *Ben mihnet dolu bir ömrün devamında, /**

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

Çölde Mecnun gibi yanmışım ne çıkar, (İmkânsız Vuslat, BŞ: 90), *Ne bileyim ben / Kimdi Amerika'yı keşfeden / ... / Ne bileyim nereye gider turnalar / Şeftali ne zaman çıkar / Bahçemde gül açmış ya karanfil / Umurumda değil / Sabahlara dek kadeh elde / Aklım fikrim o güzelde*. (Fıkr-İ Sabit, BŞ: 110), *Güzelliğine imrendiğimiz dünyasında / Çocuğun saltanatını gör arabasında / Ne var ki şu geçen yosmanın kırtmasında / Gencin ihtirası yaşlının, hatırasıdır*. (Bahar, BŞ: 112), *Ne var sanki park olduysa eski mezarlık / Yalandır, yıllar falan geçmemiş aradan; (Yalan, BŞ: 150), Bayram sabahı bile olsa, / Sensiz doğan günü n'eyleyim!* (Sevdalı, BŞ: 172), *Can yoldaşı olmadı mı n'eylersin / En güzel tabiat manzarasını? / Cennet bile olsa orda yaşanmaz*. (Can Yoldaşı, BŞ: 175), *N'eyleyim seni kartpostal manzara / Rüzgârın yok o yerin havasından* (Eda, BŞ: 211), *Değer mi sevincine, kederine; / Hatırladıkça güldüğümüz şeyler*. (Davet, BŞ: 180), *Orhan gibi vaktinde gitmek varken / Değer mi oyalanmana* (Korkunç Güzel, BŞ: 221).

Şaşırp kalma/hayret etme

Bazı olay ve durumlar karşısında şaşırmakta, hayret etmektedir:

Fakat bilmem ki sarhoş onlar mudur, ben miyim; (Batan Gemi, BŞ: 28), *Şaşırdım kaldım nasıl atsam adım; (Şaşırdım Kaldım, BŞ: 129), Aynadaki aksim, gölgem, bir de ben. / Var mudur, yok mudur onlar sahiden? (Bir Lahzam, BŞ: 51), Ayrılmıyor gözlerim ıslak camlardan asla; / Şimdi bütün düşüncem sade yağmurla meşgul: / Ben miyim şimdi gülen bu ağlayan saz? (İmrendiğim Şey, BŞ: 82), Nasıl hatırlamazsın o türküyü, / Gök parçası, dal demeti, kuş tüyü, / Alıştığımız bir şeydi yaşamak. (Ölümden Sonra, BŞ: 132), Neydi o deminki mahşer? / O kasırğa sustu nasıl? (Uyku, B: 50), Ne hikmettir bu Yarab, ne güzel! / Herhalde yeryüzünde değiliz; / Sahiden biz nerdeyiz sevgilim? (Biz Nerdeyiz Sevgilim, BŞ: 144), Şakaklarım kar mı yağdı ne var? / Benim mi Allahım bu çizgili yüz? / Ya gözler altındaki mor halkalar? / Neden böyle düşman görünürsünüz, / Yıllar yılı dost bildiğim aynalar? / Zamanla nasıl değişiyor insan! / Hangi resmime baksam ben değilim. /... / Ne dönüp duruyor havada kuşlar? / Nerden çıktı bu cenaze? Ölen kim? (Otuz Beş Yaş Şiiri, BŞ: 188-189).*

Geçmişle özlemlerle, övgüyle, hasretle, hüznle anma

Sevgiliyle olan bazı anlarını, gençliğini, kimi tarihi dönemleri anmaktadır:

Fakat nerde ilk öpüşün verdiği haz? / Saadet bilmiyorum o hazdan gayri. (İlk Aşk, BŞ: 160), Nerde o günler, o şevk, o heyecan? /

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

Bu güler yüzlü adam ben değilim; / Yalandır kaygısız olduğum yalan. (Otuz Beş Yaş Şiiri, BŞ: 188-189), Çok zaman kaçamak bulduğumuz, / Güngörmüş, emektar çamlar altında, / Neydi o rüzgâr ılgıt ılgıt esen? / Neydin güzelim, ne türlü dilberdin! (Bir Aşk Hatırası, BŞ: 177), Nerde İstiklal harbinin o mutlu günleri / Türlü düşmana karşı kazanılan zaferi (Atatürk; BŞ: 195), Kurduna kuşuna sor söylesin / Neydi Türk'ün o günkü telâşi? / Karalar giymiş Anadolu (İstiklâl Marşını Dinlerken, BŞ: 202), Besbelli bu kadeh senden yadigâr ey Cem; / Elimizde garip garip parıldar ey Cem, / Vermiyor amma sana verdiği neşeyi; / Nerde senin dem sürdüğün zamanlar ey Cem? (Cem, BŞ: 182), Koca Nedim? N'oldu o günler? / Dilde lezzet bunca mısraın / Söylemiyor nerde mezarın. (Nedime Dair, BŞ: 170).

Sabırsızlanma

Hayatın ağır yükünden kurtulmak için sabırsızlanmaktadır:

Ne zaman kara yüzü göreceğim, ne zaman! / bir ümit dağılıyor çıkan her nefesimden. (Batan Gemi, BŞ: 28), Sabır tespihim kopmak üzeredir. / Ne gün kalkacak bu perde ölüm? / Ne gün aslında dönecek bu ten? (Ölüm II, BŞ: 131).

Hasret

Sevgiliyi özlediğini bildirmektedir:

Nerdesin sevgilim, gece nerede? / Bu cellât bakışlı gün vaktinde / Hep tüter durursun gözümde (Her Günkü Özleyiş, BŞ: 71).

Kuvvetli istek/ yalvarma

Kimi isteklerini yalvarma biçiminde dile getirmektedir:

N'olur, gözlerine geceler dolmadan, / Bana altın gibi bakışlarını ver... (Akşam Vakti, BŞ: 65), Ne olur, içimde her zaman bir ümit, / Her uzak şey gibi öyle yalnız hayal, / Yalnız rayiha, renk, şarkı halinde kal. (Sen De Her Şey Gibi, BŞ: 67), Ne olursun hep böyle güneşli gitsen / Sevdiğim var üşüyor soğuk havada / Gel üşütme sevdiğimi ne olursun (Dilekçe, BŞ: 198).

Yaşama sevinci

Yaşamın kimi durumları karşısında mutluluk duymakta ve bunu paylaşmak istemektedir:

Böyle hepimiz birden bu güneşte, / Ne güzel ısınıyoruz değil mi? / Ağaçlar, çalılar, taşlar, tümsekler! (Kış Güneşi, BŞ: 93), İlk sevgilinin gülüşüne benzer / Bir Nisan havası değil mi esen? (Bahar Sarhoşluğu, BŞ: 169), Nerden esiyor bu şerbet gibi hava nerden / Çiçek açmış ağaç hangi kızın rüyasıdır. (Bahar, BŞ: 112).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

Özdeşleştirme

Renkleri türlü kavramlarla, mekânı ve içindeki varlıkları sevgiliyle özdeşleştirmektedir:

Gündüze alışan renkler, / Her gece perişan renkler. / Eşyada bakış mısınız, / Zamanda akış mısınız, / Gözümde hatıralar mı? (Renkler, BŞ: 71), Orası izin midir, / Gölgen mi, aksin midir? / Yer, gök, su, kuş ve çiçek / O donuk güzellikler, / Orda her şey sen demek; / O kadar sana benzer. (Düşündüğüm Yer, BŞ: 80).

Kaygılanma

Geleceğe yönelik kaygılar taşımaktadır:

Bir hayır sahibi çıkar mı dersin, / Mektuplarımı iade edecek? / Ya kitaplarım, ya şiir defterim? / Yanarım bakkal eline düşerse. (Tereke, BŞ: 178), Daha sürer mi dersin bu şaşkınlık / Yarını ne olacak dünyamızın (Şaşkın Dünya, BŞ: 201).

Şu sorularda ise geleceğe dönük bir kınanma endişesi görülmektedir. Ancak el, ayak ve kalbin kınamasından endişelenmek kurgusaldır. Şair, ölümü kabullenemeyişine hayali bahaneler üretmiştir:

Ellerim ne der sonra bana? / Soğumuş kalbime ne cevap veririm? / Utanmaz mıyım ayaklarımdan (Ben Ölecek Adam Değilim, BŞ: 97).

Kıyamama/güzelleme

Su sesini güzellemekte ona kıyamadığını bildirmektedir:

Nasıl kızayım / Uykumu kaçırdığına, / Değirmene akan su! / Sesin öyle güzel ki, / Duymak isterdim / Öldükten sonra bile. (Su Sesi, BŞ: 161).

Sonuç

1. Türkçede geniş kapsamlı bir dil bil(gi/im)sel kategori olan soru; soru sözcükleri, soru eki, parçalar üstü birimler ve vücut diliyle sağlanır. Sorulu söz ve söz dizileriyle zıt veya nüanslı türlü duygu ve düşünceler aktarılabilir.

2. Günlük bildirişime önemli ölçüde vasıtalık eden sorular, soruluş tarzı ve içerikleriyle sorucularının iç âlemlerine ve dili kullanım keyfiyetlerine ışık tutar.

3. Sorular, cevapla birlikte bütünlük arz eden ve duygu yükü olan dil birimleridir. Cevaplı sorular metin içinde bir diyalogu ve dolayısıyla devinimi, cevapsız sorular kısaltmalı bir anlatımı ve

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

dolayısıyla gizemi netice verir. Devinim, gizem ve duygu yükü şiirsel özelliklerdir. Bu bakımdan, sorular, hemen her yönüyle şiir diline yatkın dil birimleridir, denebilir.

4. Sevgi, serzeniş, pişmanlık, çaresizlik gibi türlü duyguların aktarımına vasıta olabilen soru; hassas mizaçlı, daha çok bireysel duygulanışlarını işleyen, hayat yükü, yalnızlık ve ölüm karşısındaki yakınmaları yer yer çılgınlığa dönüşen,³⁸ Cahit Sıtkı için de en uygun anlatım yollarındandır.

5. Cahit Sıtkı, şiirlerinde **448** yerde soru sağlayıcı kullanmıştır. Bu soru sağlayıcılardan **334 (% 74,55)**'ü soru sözcüklerinden, **113 (% 25,22)**'ü soru ekinden, **1 (% 0,02)**'i parçalar üstü birimlerden oluşmaktadır.

6. Soru sözcüklerinin kullanım sıklıkları, en çoktan en aza doğru şöyledir: **ne ve ne'li söz(cük)ler (265), hangi (26), kim (25), ya (8), hani (5), kaç(ıncı/ta) (5)**.

7. Soru söz(cük)leri **178**, soru eki, **101** yerde soru anlamıyla kullanılmıştır. Parçalar üstü birimleri de eklediğimizde soru anlamıyla kullanılan soru sağlayıcıların toplamı, **280**'dir.

8. **156**'sı soru söz(cük)ü, **12**'si soru eki olmak üzere toplam **168** soru sağlayıcı ise kısmen veya bütünüyle soru anlamı dışında, kalıp söz olarak veya pekiştirme zarfı, zaman zarfı, belirsizlik zamiri, belirtme sıfatı gibi türlü işlevlerde kullanılmıştır. Bunlardan kalıp sözler, pekiştirme zarfları ve çokluk ifade eden belirsizlik zamirleri, kullanım sıklıkları açısından öne çıkmaktadır. Kalıp sözlerin sıklıkla kullanımı, önemli ölçüde şairin konuşma dilini yeğleyen dil anlayışına;³⁹ pekiştirme zarflarının ve çokluk ifade eden belirsizlik zamirlerinin sıklıkla kullanımı ise daha çok şairin, sözlerinin duygu değerini artırma çabasına yorumlanabilir.

9. Cahit Sıtkı'nın soruları genelde iç konuşmalarının ürünüdür. Sorularının büyük çoğunluğunda kendisi hem sorucu hem de muhatap konumundadır. Kendisiyle birlikte okuyan/dinleyen de dolaylı olarak bu iç sorgulamaların muhatabıdır.

10. Deniz, gök gibi varlıkların sorularını da aktaran Cahit Sıtkı, kendisinin yanı sıra 2. veya 3. kişi(ler)i, *anne, sevgili, çocuklar,*

³⁸ ÖnerToy, *Cahit Sıtkı'nın Şiir Anlayışı* adlı çalışmasında, "Cahit Sıtkı'nın şiirleri bir çılgınlık mıdır?" sorusuna, "Genelde insanlardan kaçış, yalnızlık ve ölüm temalarını işleyen şairin şiirlerinde yakınmalar bir çılgınlıktır." cevabını verir. (ÖnerToy, 2006: 147).

³⁹ Cahit Sıtkı, dil anlayışını, "Konuşma dilinden ayrı bir şiir dili benim şiir anlayışına göre olmaz." sözleriyle belirtir. Daha geniş bilgi için bk. ÖnerToy, 2006: 145-150.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

tarihî şahsiyetler, ölümler gibi özellik arz eden kişileri; *Allah'ı; hatıra, ölüm* gibi kavramları; *ağaçlar, çalılar, taşlar, tümsekler, leylek, bulut, deniz, renkler, manzara, akşam vakti, eylül* gibi tabii varlık ve kavramları; *aynalar, daktilo* gibi eşyayı ve *treni* muhatap almış, onlara sorular yöneltmiştir.

Muhatap ağının genişliği ve muhataplarının çeşitliliği ölçüsünde duygusal bağları da çeşitlilik arz eden şairin, insan dışı varlık ve kavramları muhatap alması, onlara yer yer sorucu kimliği vermesi imgesel bir anlatımı netice vermiştir.

11. Cahit Sıtkı'nın şiirlerinde, soru sağlayıcıların geçtiği ifadelerde şu tür içeriklerin öne çıktığı tespit edilmiştir: *pişmanlık, memnuniyetsizlik, şanssızlık/nasipsizlik, anlaşılama/yalnızlık, bıkkınlık, çaresizlik/elinde olamama, hayıflanma, serzeniş, ölümü/ayrılığı kabullenme, itiraf etme, umursamazlık/önemsememe, şaşırıp kalma/hayret etme, geçmişi özlemle, övgüyle, hasretle, hüüzle anma, sabırsızlanma, hasret, kuvvetli istek/yalvarma, yaşama sevinci, özdeşleştirme, kaygılanma, kıyamama/güzelleme.*

Çoğu nüanslı bu içeriklerin büyük oranda olumsuz duyguları yansıttığı görülmektedir.

12. Gerek kullanılan soru sağlayıcıların tür ve işlev çeşitliliği, gerekse sorularla sağlanan anlamsal çeşitlilik, soru sağlayıcıların ve soruların, Cahit Sıtkı'nın dil ve üslubunun şekillenmesinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

13. Cahit Sıtkı'nın şiirinden çıkan bu sonuçlar, aynı zamanda, dilsel olduğu kadar sosyo-psikolojik ve kültürel bir kategori olan sorunun, dilin ifade olanaklarını genişletmede ne denli işlevsel olduğunu da ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- ACARLAR, Kevser (1970). "mi Ekinin Türlü Kullanılışları", **Türk Dili**, 227: 358-363.
- AĞAKAY, Mehmet Ali (1952). "Soru Cümleleri Üzerine", **Türk Dili**, 12: 683-684.
- AKSAN, Doğan (1999). **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, Engin Yayınları, Ankara.
- ALANGU, Başak (2001). "Bir Tarama Çalışması: "-mı"nın Sözcenin Düzenlenişindeki Rolü 2", **XV. Dilbilim Kurultayı 24-25 Mayıs 2001**, (Hazırlayanlar: Özcan Başkan, Ömer Demircan, Aybars Erözden), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

- ALTUN, Hilal Oytun (2009). **Türkçede Soru**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- ARICI, A. Fuat (2006). “Türkçe Öğretiminde Kullanılan Strateji Yöntem ve Teknikler”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 7: 299-307.
- AŞKIN BALCI, Hülya vd. (2005). “İşlevleri Bakımından Kıyasü'l-Enbiya ve Nehcü'l-Feradis'te Soru Cümleleri”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Prof. Dr. Şinasi Tekin Özel Sayısı, 27: 77-101.
- BEZİRCİ, Asım (1997). **Cahit Sıtkı Tarancı, Otuz Beş Yaş, Bütün Şiirleri**, Can Yayınları, İstanbul.
- BÖREKÇİ, Muhsine (2001). “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten**, 44: 45-61.
- CANER, Fırat (2007). “Retorik ve Basmakalıp Figürler”, **Millî Folklor**, 74: 17-20.
- ÇETİN, Engin (2007). “Kutadgu Bilig’de Ne Soru Sözcüğü ve Kullanımları” **Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Sempozyumu Bildirileri (26 Mayıs 2007)**, Almatı, s. 437-444.
- ÇETİN, Engin (2008). **On Üçüncü Yüzyıl Öncesi Türkçesinde Soru**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana.
- ÇEVİRİCİ, (ÇAĞIN) Ayşe (2006). **Tevfik Fikret'in Şiirlerindeki Edebi Sanatlar**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- DİLÇİN, Cem (1999). **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- DİZDAROĞLU, Hikmet (1976). **Tümcebilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- DURSUNOĞLU, Halit (2006). “Türkiye Türkçesinde Vurgu”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1: 267-276.
- KAPLAN, Mehmet (1985). “Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerinde Ölüm Korkusu ve Yaşama Sevinci”, **Türk Dili**, 408: 442-448.
- KAPLAN, Mehmet (1988). **Şiir Tahlilleri II (Cumhuriyet Devri Türk Şiiri)**, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- KARADEMİR, Fevzi (2009). “[-ma Olumsuzluk Biçimbiriminin “Kip”le İlgisi ve Olumsuz Fiil Çekimlerinin Adlandırılması Sorunu](#)”, **Turkish Studies**, 4/3: 1343-1374.
- KARADEMİR, Fevzi (2010). **Türk Halk Bilmeceleri (Yapı, Dil, Üslup Özellikleri)**, Lazer Ofset, Gaziantep.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

- KARATAŞ, Turan (2004). **Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KARPUZ, H. Ömer, AKÇATAŞ Ahmet (2001). “Metinde Anlam Bağları Üzerine”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 18: 37-47.
- KORKMAZ, Ramazan (2002). **İkaros’un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (2007). **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- KÖKSAL, M. Fatih (1998). “Belâgat Kitaplarında İki Sanat: Tecâhül-i Ârif-İstifhâm”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, 7: 83-97.
- ÖNER, Mustafa (1998). “Türkçede Soru ve Belirsizlik”, **Türk Dili**, 557: 401-411.
- ÖNERTOY, Olcay (2006). "Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiir Anlayışı", **Littera Edebiyat Yazıları**, 18: 145-150.
- ÖZÇELİK, Sadettin (2001). “Türkiye Türkçesinde Belirsizlik ve Soru Zamirlerinin Yapılışları ve Kullanılışları”, **Türk Dili**, 594: 659-667.
- SAVRAN, N. Zehra (2002). “Cevapta Açıklama İsteyen Soru Zamirleri “Welch / Was Für Ein / Was” Türkçede Hangi Anlamlarla Karşılır?”, **Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1: 231-239.
- SOYSAL, M. Orhan (1992). **Edebî Sanatlar ve Tanınması**, MEB Yayınları, İstanbul.
- TANÇ, Nilüfer (2006). **Sâlim Dîvânı’nda (Gazellerde) Edebî Sanatların Kullanımı**, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- TİKEN, Servet (2009). “Cahit Sıtkı Tarancı’nın Şiirlerindeki ‘Ayna’ İmgesine Psikanalitik Bir Yaklaşım”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 41: 47-60.
- TOSUNER, Necati (1976). “Soru... Soru...”, **Türk Dili**, 297: 456-458.
- YAMAN, Ertuğrul (1995). “Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinde “mi” Soru Ekinin Kullanılışı”, **Türk Dili**, 526: 1113-1120.
- <http://tdkterim.gov.tr/bts>
<http://tdkterim.gov.tr/atasoz>